

Frigjøringsjubileet bekymrer Erik Bye:

- Hvilken frihet skal vi feire?

— Jeg gruer meg til dette frigjøringsjubileet. Hvis det ikke peker fremover på en måte som gjør inntrykk på ungdommen, vet jeg sannelig ikke om vi har noe å feire.

JAN E. HANSEN

— Da får heller 50-årsminnet bli en pri-vatsak for den enkelte. Hvis dette ikke berører unge mennesker, kan vi like gjerne gå ut i skogen og ha vår egen minne-stund. Det ville også være det letteste, sier en tydelig nedslått Erik Bye.

— Debatten om gammel og ny nazisme plager meg. I det hele tatt dette misforholdet mellom en akademisk måling av hvor mye krig vi «egentlig» hadde i Norge, og en heller feig taushet om den bølgen av rasisme og ny-nazisme som er over oss. Det gjør meg vondt å snakke om dette før et frigjøringsjubileum. Men jeg kan ikke sitte hjemme og grine.

Dette sier NRK-veteranen som mange identifiserer med norsk krigshistorie, selv om han bare var 19 år gammel Mil-org-sersjant da Norge ble befridd fra nazismens åk for 50 år siden. Med sin TV-journalistikk kastet han tidlig et sterkere lys både over sjøfolkenes krigsskjebne og krigsinvalidenes etterkrigsstrev. I dag er han sjeleglad for NRKs dokumentarserie «Evig heder» om handelsflåten i krig. Han er rørt over å være invitert til å delta under frigjøringsmarkeringen i Hammerfest, har sagt ja til Bergen og Falstadskogen også, men har sine motforestillinger i forhold til

denne tiden som jubileet skal feires i.

— Vi har sagt at vi minnes krigen for at det ikke skal skje igjen. Vi sier at vi feirer 1945 fordi det ble slutt på krigen. Da må ungdommen få spørre seg hvilken krig vi snakker om. De ser på oss gamlingene at vi ikke er ferdige med den. Den fortsetter inne i oss. De har rett i videre forstand også. Det som ikke måtte skje igjen, det har skjedd igjen og igjen overalt i verden. Faren er like om hjørnet for oss. I dag er det krig i Bosnia. I alle europeiske land vokser nazismen frem igjen i nye ungdomsmiljøer. Skal da vår egen ungdom sitte og se på at vi krangler om den gamle krigen, samtidig som vi feirer noe vi kaller friheten? Hvilken frihet? Er det ikke en fortsatt motstandskamp vi må mane til? Frihet er ingenting, hvis den ikke kan vinnes hver dag!

Forrige ukes «Holmgang» i TV2 gjorde sitt til at Erik Bye kjente betenkelighetene som en frysning på ryggen, som han selv formulerer det. En debatt om Kjell Fjortofts nye bok, «De som tapte krigen», ble for ham et ubehagelig møte med en krig som ikke er over. Han hadde mest lyst til å forlate studio.

— Jeg følte meg krigsskadet der jeg satt. Jeg tenkte: Hva må ungdommen tro når de ser sanne gamle krigere på skjermen med tårer av is i øynene? Der satt det en frontkjemper og noen motstandsfolk, og så handlet debatten om hvem som vant eller tapte krigen, og med hvilken rett. Hvem er vinner og taper, når menneskeheten har fornedret seg? En ting er at problemet virker hjerteskjærende så lenge etterpå, det sier noe om hvor dypt de sårene sitter. En annen ting er at det ikke sier ungdommen noe som helst om den brutalleringen som foregikk den gangen, og som fortsatt foregår! Jeg får følelsen av

» Faren er like om hjørnet for oss. I dag er det krig i Bosnia. I alle europeiske land vokser nazismen frem igjen i nye ungdomsmiljøer. »

at vi reduserer krigen til et hesteveddeløp, hvor det gjaldt å satse riktig eller galt. Det fører oss inn i en relativisering som gir et falskt og farlig bilde av nazismen. Det er for svingende nazismens ansikt dette handler om! Det er et ansikt vi aldri må tillate oss å sminke. Det er et ansikt vi ikke må betrakte gjennom et slør av prating om hvor ille det var eller ikke var i Norge. Det skygger for det viktigste: Hvor kom denne volden fra? Hvor kommer den fra i dag?

— Men vi slapp billigere enn andre europeere?

— Ja, jeg er enig med Thorleif Øisang i at det var dem som hadde det verre. Vi var arriere, vet du, vi ble ikke betraktet som undermennesker. Men så må vi besinne oss. Det blir sagt at vi ikke var i krig, at vi bare var okkupert. Men et okkupert land er i krig med okkupanten, det sier seg selv! Fem slike år skaper tragiske skjebner på alle fronter. Enhver motstandsmann skammer seg over den

en må angå ungdommen og dagens nynazisme, hvis den skal ha noen hensikt.